

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI TARBIYALASH AJDODLAR MEROSI MILLIY TARIX MADANIYATI URF – ODATLARNING O'RNI

Jomboy tuman 18-DMTT direktori

Abduvoxidova Kamola Abduraxmonovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash jarayonida ajdodlar merosi, milliy tarix, madaniyat va urf-odatlarining tutgan o'rni yoritilgan. Bolalarga milliy qadriyatlarni singdirish ularning ma'naviy barkamolligini shakllantirish, Vatanga muhabbat va xalq madaniyatiga hurmat tuyg'ularini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ajdodlar merosi, milliy qadriyat, madaniyat, urf-odat, ma'naviy tarbiya, bolalar tarbiyasi

KIRISH

Bugungi kunda yosh avlodni milliy qadriyatlar, ajdodlar merosi, tarixiy xotira va madaniy an'analar asosida tarbiyalash jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bu jarayon ayniqsa muhimdir, chunki aynan shu davrda bolaning dunyoqarashi, milliy o'zligiga hurmat va qadriyatlar tizimi shakllanadi. **Prezident Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek:** "Farzandlarimizni milliy ruhda, ajdodlarimiz merosiga sadoqatli qilib tarbiyalash — kelajak poydevorini mustahkamlash demakdir." Shu bois, tarbiyachilar va pedagoglar faoliyatida milliy an'analar, urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi namunalariidan foydalanish ta'lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismi bo'lishi lozim.

Asosiy qism

Ajdodlar merosi — xalqning asrlar davomida to'plagan hayotiy tajribasi, bilimlari, urf-odatlari, e'tiqodi va qadriyatlarining majmuasidir. Shu bois, bu

merosni maktabgacha yoshdagi bolalar ongiga singdirish ularning ma'naviy immunitetini mustahkamlaydi, Vatanga sadoqat, mehr-muruvvat, insonparvarlik kabi fazilatlarni rivojlantiradi.

Ertaklar, maqollar, dostonlar, xalq o'yinlari — bularning barchasi milliy o'zlikni ifodalaydigan va tarbiyaviy jihatdan beqiyos manbalardir. Masalan, “Zumrad va Qimmat”, “Boy bilan kambag'al” kabi ertaklarda mehnatsevarlik, halollik, adolat g'oyalari bolalarga chuqur ta'sir qiladi. Shu orqali bola yaxshilik va yomonlikni farqlashni, har bir ishning oqibatini o'ylashni o'rganadi.

Milliy tarix — vatanparvarlik tuyg'usining manbai

Bola tarbiyasida milliy tarixni o'rganish alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki o'z tarixini bilgan, ajdodlari bilan faxrlangan bola — mustaqil fikrlovchi, vatanini sevuvchi shaxs sifatida voyaga yetadi.

Tarbiyachilar mashg'ulotlarda tarixiy shaxslar (Amir Temur, Mirzo Ulug'bek, Zahiriddin Bobur, Beruniy, Ibn Sino) hayotidan soddalashtirilgan namunalarni keltirishlari mumkin. Bu orqali bolalar o'z xalqining buyukligini, bilim va mehnat orqali yuksak natijalarga erishish mumkinligini anglaydilar.

Milliy tarixni o'rganish nafaqat bilim beradi, balki bolaning milliy g'ururini, ijtimoiy mas'uliyatini shakllantiradi.

Madaniyat — milliy ruh va estetik tarbiya maktab

Madaniyat — xalqning ruhiy boyligi, san'ati, musiqasi, liboslari, tili va urf-odatlarida mujassamdir. Maktabgacha yoshdagi bolalar milliy qo'shiqlarni kuylash, raqsga tushish, milliy libos kiyish orqali o'z xalqining madaniyatiga mehr qo'yadilar.

Masalan, “Yor-yor”, “Lazgi”, “Katta ashula”, “Qo'qoncha raqs” kabi folklor elementlari orqali bolalarda estetik did, ritm va his-tuyg'ular uyg'onadi. Bu nafaqat san'atga, balki milliy ruhga muhabbatni tarbiyalaydi.

Tarbiyachi mashg'ulotlar jarayonida xalq amaliy san'ati — gilamchilik, kashtachilik, kulolchilik, yog'och o'ymakorligi kabi hunarlarni suratlar orqali tanishtirsa, bolalarda ijodkorlik va mehnatsevarlik tuyg'usi kuchayadi.

Urf-odatlar va an'analar — ijtimoiy muhitning asosi

Har bir xalqning urf-odatlari — uning tarixiy xotirasi va ma'naviy madaniyatining ajralmas qismidir. Maktabgacha ta'lim tashkilotida bu qadriyatlarni bolalarga o'rgatish orqali ular oila, jamiyat, mahalla kabi tushunchalarning mohiyatini erta anglay boshlaydilar.

Masalan:

Navro'z bayrami — tabiatni sevish, mehnatni qadrlash, mehr-muruvvatni tarbiyalaydi;

Sumalak sayli — birdamlik, hamjihatlik, sabr-toqat ramzi;

Beshik to'yi — oilaviy qadriyatlarning muqaddasligini ifodalaydi;

Qo'shnichilik udumlari — mehr-oqibat va bag'rikenglikka o'rgatadi.

Ushbu an'analarni bolalar o'yinlari, sahna ko'rinishlari, rasm chizish, she'r aytish, qo'shiq kuylash shaklida o'rganish orqali ular milliy qadriyatlarga tabiiy tarzda singib ketadilar.

Oila va ta'lim muassasasi hamkorligi

Ajdodlar merosini yosh avlodga yetkazishda oila va maktabgacha ta'lim muassasasi o'zaro hamkorlikda ishlashi zarur. Tarbiyachi bolalarga nazariy va amaliy bilim bersa, ota-onalar uyda shu qadriyatlarni mustahkamlaydi.

Masalan, ota-onalar bolalar bilan birgalikda milliy o'yinlar o'ynashlari, xalq qo'shiqlarini aytishlari, xalq ertaklarini o'qishlari orqali tarbiya jarayonini davom ettiradilar. Shunda bola uchun milliy qadriyat — hayot tarziga aylanadi.

Ajdodlar merosi – ma'naviy tarbiyaning poydevori

Ajdodlarimizdan bizga meros bo'lib qolgan qadriyatlar — odob-axloq, mehmondo'stlik, kattaga hurmat, kichikka izzat, halollik va vatanparvarlik kabi fazilatlar bolalarda ijobiy xulq-atvor shakllanishida asosiy o'rin tutadi.

Masalan, xalq ertaklari, maqollar, topishmoqlar orqali bola ezgulik, sabr-toqat, mehnatsevarlik, do'stlik kabi qadriyatlarni anglaydi. Shu jihatdan, xalq og'zaki ijodi — bolalar tarbiyasida tabiiy, jonli va hayotiy vosita hisoblanadi.

Milliy tarix va madaniyatni o'rgatishning ahamiyati

5–7 yoshli bolalarda o'z yurtiga, xalqiga, tarixiga bo'lgan qiziqish endigina shakllanadi. Shu sababli tarbiyachilar mashg'ulotlarda

tarixiy shaxslar hayoti haqida soddalashtirilgan hikoyalar,

milliy bayramlar (Navro'z, Mustaqillik kuni, Mehrjon)

xalq o'yinlari, milliy liboslar, milliy taomlar haqida tushunchalar berishlari kerak.

Bu orqali bolalarda “men kimman?”, “qaysi xalq farzandiman?” degan milliy o'zlik hissi shakllanadi. Bunday hissiyot bolaning vatanparvarlik, iftixor va hurmat tuyg'ularini mustahkamlaydi.

Urf-odatlar va an'analar orqali tarbiya

Urf-odatlar xalqning ruhiy boyligi, ma'naviy ko'zgusidir. Masalan:

Navro'z — tabiat va hayotga mehr tuyg'usini uyg'otadi;

Beshik to'yi — oilaviy qadriyatlarning muqaddasligini anglatadi;

Xatna to'yi — o'g'il bolalarni yigitlikka tayyorlash, mas'uliyat hissini singdiradi;

Sumalak sayli, gul sayli kabi udumlar — birdamlik va mehnatsevarlikni tarbiyalaydi. Shu kabi urf-odatlar maktabgacha ta'lim jarayonida teatr sahnalari, rolli o'yinlar, qo'shiqlar, badiiy kechalar orqali bolalarga tushunarli tarzda yetkazilsa, ular qadriyatlarni chuqurroq his etadilar.

18-sonli DMTTda bolalar tarbiyasida quyidagi uslublar qo'llaniladi:

“Ajdodlar merosi haftaligi” tadbirlari o'tkaziladi;

Tarbiyachilar “Milliy o'yinlar kuni”da bolalarga xalq o'yinlarini o'rgatadilar;

“Urf-odatlar burchagi” tashkil etilib, unda milliy buyumlar, liboslar va fotosuratlar joylashtiriladi;

Ota-onalar ishtirokida “Milliy qadriyat — oiladan boshlanadi” mavzusida davra suhbatlari o'tkaziladi.

Bu ishlar orqali bolalarda milliy g'urur, mehr-muhabbat, bag'rikenglik, insoniy fazilatlar shakllanmoqda. O'zbek olimasi X. Qodirova ta'kidlaydi: “Milliy qadriyatlar bolalarning axloqiy ongini shakllantirishda tabiiy tarbiya vositasidir.” UNESCO (2023) ma'lumotiga ko'ra, milliy madaniyat asosida tarbiyalangan bolalar ijtimoiy moslashuvda tezroq rivojlanadi va o'z xalqining madaniy merosini asrab-avaylashga intiluvchan bo'ladi. Psixolog Vygotskiy fikricha, bola rivojida ijtimoiy muhit, ayniqsa, milliy madaniyat va an'analar hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Xulosa

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda ajdodlar merosi, milliy tarix, madaniyat va urf-odatlardan foydalanish — bu ularning ma'naviy, axloqiy va estetik rivojlanishiga xizmat qiladi. Tarbiyachi har bir mashg'ulotda milliy qadriyatlar bilan boyitilgan yondashuvni qo'llasa, bola nafaqat bilimli, balki milliy

g'ururga ega, Vatanga sadoqatli inson sifatida voyaga yetadi. Demak, milliy tarbiya — komil inson tarbiyasining ildizidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston — yangi hayot, yangi tafakkur. — Toshkent, 2021
2. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
3. Qodirova F.R. Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida milliy qadriyatlarning o'rni. — Toshkent: O'qituvchi, 2019.
4. Tursunova D. O'zbek xalq og'zaki ijodi va bolalar tarbiyasi. — Toshkent, 2020.
5. UNESCO. Early Childhood Education and Cultural Heritage Preservation. — Paris, 2022.

